

# RINDI

Nr. 1 • 1993



*Snöklöcke*  
*Lingarn / Grönlund*  
*12/4 1993*

*B. Carlberg*

# RINDI

## TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNSK BOTANIK

Årgång 13 1993 Nr 1

Utgiven av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion      Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby  
Bo Göran Johansson, Levide Vall, 621 93 Visby  
Bengt Larsson, Lummelundsväg, Pl. 4875, 621 42 Visby

Tidskriften erhålls antingen genom medlemskap i Gotlands Botaniska Förening (70 kr/år) eller genom prenumeration (samma pris). Familjemedlemskap kostar 15 kr/år. Föreningen postgiro är 68 36 66 - 2. Adressen är

Gotlands Botaniska Förening, c/o Bengt Larsson, Lummelundsväg, Pl. 4875,  
621 41 Visby

## Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har till ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter, och att arrangera exkursioner och sammankomster.

|          |                                                     |                 |
|----------|-----------------------------------------------------|-----------------|
| Ordf.    | Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby      | tel 0498-271343 |
| V. ordf. | Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby  | tel 0498-214559 |
| Sekr.    | Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby   | tel 0498-216192 |
| Kassör   | Bengt Larsson, Lummelundsväg Pl. 4875, 621 41 Visby | tel 0498-278218 |
| Övriga   | Ingrid Engquist, Stenkyrka, 620 33 Tingstäde        | tel 0498-272088 |
|          | Stig Högström, Neptungatan 21, 621 41 Visby         | tel 0498-214063 |
|          | Bo Göran Johansson, Levide Vall, 621 93 Visby       | tel 0498-266204 |
|          | Torgny Rosvall, Bergmansgatan 6, 621 46 Visby       | tel 0498-211777 |

---

Omslagsbilden: Snöklöcka, *Leucojum vernum*, utanför Ljugarn 17 april 1993. Efter akvarell av Bo Mossberg.

# Gustaf Larssons dikter

BENGT LARSSON (red.)

Gustaf Larsson, skalden, hembygdsforskaren, botanisten, fotografen, med mera, skulle i år ha fyllt 100 år. Det har uppmärksammats på många sätt här på Gotland, bl.a. genom utställningar, föreläsningar, radioprogram och tidningsartiklar. Gustaf Larssonsällskapet har också givit ut en liten bok med dikter hämtade ur olika diktsamlingar. Dikterna är varvade med Gustaf Larssons egna fotografier. Det har blivit en mycket vacker liten bok.

Att Gustaf Larsson inte bara var en stor skald utan också en skicklig fotograf framgår mycket tydligt när man ser hans fotografier.

Gustaf var också en duktig botanist och 1983 när han fyllde 90 år blev han Gotlands Botaniska Förenings förste hedersmedlem. I samband med det gjorde Torgny Rosvall en intervju med Gustaf Larsson, som publicerades i Rindi nr 1 1983. Gotlands Botaniska Förening vill givetvis också hedra 100-årsminnet av Gustaf Larsson och vi gör det genom att publicera några av hans dikter.

Att Gustaf Larsson vandrade mycket, och hämtade tröst och kraft, i skog och mark framgår tydligt i hans dikter. De flesta har någon anknytning till naturen. Påfallande ofta förekommer också växtnamn och användningen av växter i hans dikter. Gustaf Larssons dikter har oftast ett lågmålt och sorgset tonfall, han tänkte på och skrev om de små och svaga, ett faktum som också i hög grad gäller hans val av växter. Det är sällan några färgrika och prunkande örter han skriver om, nej det är oftast ogräset, det oansenliga och förtrampade som han lägger märke till och för fram i sina dikter.

Vi har valt fem dikter av Gustaf Larsson, tre på gutamål och två på riksspråk. Gutamålet var ju Gustaf Larssons modersmål så att säga och det är på det språket några av hans allra finaste dikter är skrivna. Gutamålet, det gutniska språket ger en extra dimension till dikterna, det förstärker upplevelsen.

Att gutamålet kan vålla problem för våra fastländska läsare har vi full förståelse för och därför har vi också gjort en ordlista som hjälp att förstå vad de handlar om. Givetvis kan en ordlista inte överföra tonfallet och stämningarna som gutamålsdikterna ger oss infödingar, men det får ni ha överseende med. Håll till godo!

## RINDI

*Rindi slingrar grainar u rankar  
yvar ditt gravræum — dei seiste däu aigar.  
Bindar a slinge av alle dei tankar  
däu tänkte når burgar u taigar  
staig fram för din själ  
— tankar däu tänkte men aldri fick yppe  
så lyckligt u väl.  
Rindi haldar vakt bei ditt legar,  
jær sum an sang av smærte u ängsel.  
Din sang, sum langum laided till segar  
yvar hauge hindar u fängsel  
rainar sum gull.  
Rindi singar ei soljaus din gravsang.  
— Sjalvar jær däu muld.*



## UM KVÄLDEN

*Nätt 'l för manfolk u kungvall för kune.  
Neie slags örtar för ymsedere.  
Svalk di bei saudi, styrk di me dune  
um däu jär djaupt i naudi nere!  
Vävald pa raini , rindlaug i hagen  
— täusen sma kluckar gynnar ljaude.  
Dei aimar fran marki u rydmen av dagen  
slucknar langum för livnes u daude.*





## FÄLTSIPPAN

*Fältsippan vänder sin kalk  
bort från människornas ögon  
och ser nedåt  
— blottar sitt silversmide  
för den hårda jorden.*



## UNDAR LINDI

*Kimbar sylvarkluckar veikar naud u skam.  
Gardru — gildar kune — kummar gatu fram.  
Stillar för dei laisne sum i mörkre var.  
Hailar sma u svage. — Aldri sum i ar  
kimbar sylvarkluckar,  
Sylvarkluckar gar,  
u ynskefäugel singar i lindi.*

## ISNEJLIKAN

*Blommar du här, bleka isnejlika!  
Obeaktad och namnlös  
överlevde du förödelsen av den gamla trädgården.  
Inte här –  
endast i det förgångna  
var du känd och älskad.*



## Rindi

ur Gutniska dikter, 1961

*rindi* – murgrönan  
*grainar* – grenar  
*aigar* – äger  
*burgar* – åsar, berg  
*taigar* – tegar  
*bei* – vid  
*legar* – läger  
*jär* – är  
*sang* – sång  
*langum* – långsamt  
*laided* – ledde  
*rainar* – ren  
*singar* – sjunger

## Um kvälden

ur Gutniska dikter, 1961

*nätt'l* – nässlor  
*kungvall* – liljekonvalj  
*kune* – ung hustru (kvinna)  
*ymsedere* – allesamman (båda två)  
*bei* – vid  
*saudi* – källan, brunnen  
*dune* – gråbo (malört)  
*jär* – är  
*djaup* – djupt  
*naudi* – nöden  
*vävald* – åkervinda  
*raini* – åkerrenen  
*rindlaug* – murgrönsblad  
*gynnar* – börjar  
*ljaude* – ljuda  
*aimar* – fläktar, doftar  
*rydmen* – rodnaden  
*slucknar* – slocknar  
*langum* – långsamt  
*livnes* – levande  
*daude* – döda

## Undar lindi

ur Gutniska dikter, 1961

*lindi* – linden  
*kimbar* – kimmar (form av klockringning, där man slår med en sten mot klockan)  
*sylvarkluckar* – silverklockor (här avses snöklockor)  
*naud* – nöd  
*Gadru* – Gertrud  
*gildar kune* – duktig kvinna  
*gild* – duktig, präktig, rejäl (vänlig)  
*laisne* – ledsna  
*hailar* – helar, läker  
*ynskefäugel* – önskad fågel  
*singer* – sjunger

## Illustrationer

Omslag: Snöklocka, *Leucojum vernum*, utanför Ljugarn, 17 april 1993. Akvarell av Bo Mossberg.

Sid 5. Murgröna, *Hedera helix*, Stora Karlsö, 28 maj 1978. Foto: Stellan Hedgren.

Sid 7. Brännässla, *Urtica dioica*. Herrvik, 7 juli 1977, B.G. Johansson.

Sid 8. Fältsippa, *Pulsatilla pratensis*. Blyertsteckning av Staffan Rosvall, 11 maj 1993.

Sid 9. Snöklocka, *Leucojum vernum*. Norrgårde, Sproge, 1976. Gun Ingmansson.

sid 11. Aftonstjärna, *Ornithogalum nutans*. Trädgård i Vall, 1982, B.G. Johansson.

# Föreningsmeddelanden

## Avslutande inventeringar i Projekt Gotlands Flora

I sommar ska vi bli färdiga med det grundläggande inventeringsarbetet inom Projekt Gotlands Flora. Vi räknar med att alla inventeringsrutor ska avslutas i år. Redan nu har vi fått in drygt 2/3 av inventeringsrutorna och från ytterligare ett stort antal rutor har vi preliminära rapporter.

Eftersom alla inventeringsrutor är bokade, kommer vi inte att arrangera ett inventeringsläger denna sommar. Däremot kommer vi att inventera olika delområden av Gotland under de veckoslut då vi inte anordnar offentliga exkursioner. Vid dessa inventeringar kommer vi att arbeta i smågrupper och 2-3 personer och områdena kommer att väljas lagom stora, så att de kan inventeras helt färdiga, så när som på våraspekten, under ett veckoslut.

Den som är intresserad av att delta i vårt inventeringsarbete under en lördag-söndag är alltså välkommen. Vi annonserar inte något program, utan Ni får ringa någon av oss: Gun Ingmansson, Bo Göran Johansson, Bengt Larsson, Jörgen Petersson, för mer konkreta uppgifter om tid och plats. Våra telefonnummer finns på omslagets insida. Räkna med att inventeringen börjar cirka kl. 9 på lördagen och avslutas under söndag eftermiddag.

Bo Göran Johansson

# Nyheter i Gotlands flora 1992

JÖRGEN PETERSSON

Under denna rubrik presenteras varje år de växter, som är nya för Gotland. Dessutom anges nyfunna lokaler för öns sällsyntaste kärlväxter. Vidare ges en historisk tillbakablick liksom en översikt av den behandlade växtens status i nuläget.

För Gotland nya växtfynd samt nya lokaler för öns sällsynta arter kan inrapporteras till undertecknad eller till Bo Göran Johansson.

Namnskick och ordningsföljden för arterna i denna sammanställning utgår från Krok och Almquist: Svensk flora (1985). Undantag anges vid respektive art.

## LUDDVÅRLÖK, *Gagea arvensis*

Denna sällsynta vårlök växte våren 1992 i en rosenrabatt i sydöstra delen av Domusparkeringen i Visby (Bengt Larsson).

Tidigare känd är den rika lokalen i Stånga kyrkby (Johansson & Larsson, 1984). Visby och Stånga är också de enda lokaler som nämns i den tidiga botaniska litteraturen (Johansson, 1897). Senare anger Johansson luddvårlöken som försvunnen från Visbylokalen vid Endreväg (Johansson, 1910). Det nu aktuella fyndet visar att den trots allt överlevt i området. Som en parentes kan nämnas att luddvårlöken på Visbylokalen blommade redan i februari 1993.

## HÖNSHIRS, *Echinochloa crus-galli*

Ett tredje aktuellt fynd gjordes under året vid en grönsaksodling 200 m öster om fotbollsplanen i Eskelhems kyrkby (Elsa Bohus-Jensen). Cirka 30 exemplar växte här i den sandiga jorden. I övrigt se Petersson (1991).

## BRUNVEN, *Agrostis canina*

Denna på Gotland dåligt kända art hittades under året på två lokaler. Den ena är identisk med växtplatsen för vitag på östra Fårö. Den växer här rikligt i ett vitmossrikt kärr 200 m NNO Vessa Pers (Jörgen Petersson). Ett litet bestånd hittades också i en grus-



Luddvårlök, *Gagea villosa*, Stånga kyrkogård, maj 1984. Foto: Stellan Hedgren.

grop SV om Svajdestugan i Follingbo socken (Jörgen Petersson).

Brunven har tidigare ingått tillsammans med bergven, *Agrostis vinealis*, i kollektivarten *Agrostis canina* L. Artuppdelingen har skett i senare tid. Hylander (1953) var tveksam om arten (då underart) fanns på Gotland. I nya upplagan av Krok och Almqvists flora anges arten som allmän på Gotland. Detta verkar ej alls överensstämma med verkligheten.

Miljömässigt hör brunven hemma i fuktiga och pH-mässigt sura miljöer. Sådana biotoper är sällsynta på Gotland. Flera lokaluppgifter om denna art är välkomna.

#### GRÖN TOFSÄXING, *Koeleria pyramidata*

Ett nytt fynd av denna gräsfröinkomling hittades under sommarens inventeringsvecka. Flera exemplar växte då på en åkervägs kant c:a 500 meter söder om Tängelgårde i Lärbo socken (Gun Ingmansson). Thomas Karlsson rapporterar också fyra förekomster i och nära Hangvar kyrkby från pågående inventering av angränsande florarutor. I övrigt se Petersson (1992).

### TRAMPGRÖE, *Poa supina*

På en fuktig, kotrampad körväg vid Krokstade i Tofta socken växte 100-tals exemplar 1992 (Elsa Bohus-Jensen). Denna rika lokal utgör det sjätte nutida fyndet på Gotland. För artens status på ön se Petersson (1992).

### RÅGLOSTA, *Bromus secalinus*

En för arten tillfällig(?) växtplats hittades under årets inventeringsvecka. Den växte då med sex exemplar på en jordhög vid Folkets hus i Kappelshamn (Bo Göran Johansson m.fl.). Aktuella noteringar om detta rågosträs finns att läsa hos Petersson (1992).

### DVÄRGSÄV, *Eleocharis parvula*

Av denna småvuxna och svårседda art har vi få uppgifter från senare tid. Under 1992 växte dock dvärgsäven i Lausviken öster om Närsåns mynning i Närs socken samt i innersta delen av Austerviken i samma socken (Jörgen Petersson). Miljön kan beskrivas som långgrund översvämningsstrand med dyblandat finsediment.

Första uppgiften om dvärgsäva på Gotland härrör sig från Sjöboud i Öja socken (Johansson, 1910). En bra sammanställning gjordes av Englund (1942). Av hans karta framgår att arten under 1930-talet växte på 21 lokaler, nämligen: Västergarn vid hamnen (även Fries, 1925); Langstiteviken - Ugnen i Eksta socken (tre lokaler); Killingholm och Snäckviken i Vamlingbo socken; Flisviken i Sundre socken; Stockviken i Hamra och Öja socknar (fyra lokaler); sträckan Sandar - Sjöboud i Öja socken (tre lokaler); Austerviken (tre lokaler) och Lillvik i När socken; Lausviken i Lau socken (tre lokaler). Äldre uppgifter som inte återfanns av Englund finns från Friggårds i Boge socken samt från Bogevikens norra strand i Othems socken (Fries, 1920). Vidare uppges dvärgsäva växa vid Hammars i Vägomevikens nordöstra del (Fries, 1925) samt vid Storugns (Fries, 1917). De två sista lokalerna ligger i Lärbo socken.

### VITAG *Rhynchospora alba*

Som framgår av Högströms artikel (1992) återfanns vitag på Gotland under det gångna året. Lokalen utgörs av ett fuktigt, vitmossrikt kärr av fastlandstyp, beläget 200 m NNO om Vessa Pers på Fårö (Stig Högström). I nämnda artikel ges också uppgifter om vitagens historia på Gotland.

### HASSELÖRT *Asarum europaeum*

En första lokaluppgift för Gotland har inkommit från Mulde i Fröjel socken (Mattias Iwarsson). Hasselörten växer här i den branta slutningen öster om de sydligaste husen

i Mulde. Lokalen ligger nära en trädgård varför växten säkerligen är planterad eller förvildad i området.

#### VÅRTSÄRV *Ceratophyllum submersum*

Denna troligen nyinvandrade art (Petersson, 1990) tycks sprida sig på ön. Från ursprungsområdet Paviken - Västergarns hamn har exemplar hittats ned till Vivesholm i Sanda socken (Gun Ingmansson).

Vidare har vårtsärv noterats i en kombinerad renings-/bevattningsdamm öster om Romakloster samhälle, Roma socken (Jörgen Petersson). Den täckte här några hundra kvadratmeter av dammens yta och verkade frodas i det näringsrika vattnet.

#### STOR NUNNEÖRT *Corydalis solida* ssp *solida*

Alla belägg från Gotland som tidigare angetts som handnunneört, *C. solida* ssp *laxa*, har av Magnus Lidén bestämts till antingen gotlandsnunneört, *C. gotlandica*, (Lidén, 1991) eller stor nunneört, *C. solida* ssp. *solida*. Stor nunneört förekommer på Stora Karlsö och Lilla Karlsö i den s.k. karlsöformen (Lidén 1991). Westöö samlade den på Lilla Karlsö redan 1855 (Johansson 1897).

Stor nunneört av vanlig typ har tidigare uppgetts från Stjärnlunden i Visby (Larsson 1991; conf. Magnus Lidén).

#### GOTLANDSNUNNEÖRT *Corydalis gotlandica*

En ny lokal har påträffats i Sanda socken (Torbjörn Fors 1991). Denna för ön endemiska art växer i trädgården i en öde gård sydväst om Runne, dvs drygt två km öster om förekomsterna i Västergarn. I trädgården, som inte hävdas, förekommer gotlandsnunneörten i gräs tillsammans med en del *Scilla sibirica*. I syrensnåren trivs också kejsarkrona, *Fritillaria imperialis*.

Ännu en ny lokal upptäcktes 1992 vid en gård i Tofta socken (Elsa Bohus-Jensen). Där växer den i en syrenhäck längs en vägkant och i en angränsande trädgård. Över 500 exemplar noterades. Nyfyndet är beläget c:a fyra km norr om den nordligaste av de förut kända växtplatserna vid Paviken (Petersson, 1991).

Under år 1992 har ett DNA-test genomförts vid Institutionen för systematisk botanik i Göteborg (Qvillberg & Sandqvist, 1992). Testet visar samstämmighet i vissa kvävebassekvenser mellan dels gotlandsnunneört och stor nunneört, dels gotlandsnunneört och smånunneört. Testet stöder teorin att gotlandsnunneörten uppkommit genom kromosomtalsfördubbling hos en hybrid mellan föräldrarna stor nunneört och smånunneört (jfr Lidén 1991).

## KRÅKKRASSING *Coronopus squamatus*

En ny växtlokal för denna ruderväxt hittades 1989 vid den sydligaste av Muldegårdarna, Fröjel socken (Mattias Iwarsson). Den växer här nära landsvägen på uppfarten till ladan. Denna uppgift utgör det fjärde fyndet under senare tid. Övriga nya fynd och historik anges i Petersson (1989).

## GATKRASSING *Lepidium rudemale*

Under inventeringsveckan hittades elva exemplar i Kappelshamns hamn (Bo Göran Johansson m.fl.). De växte i springan mellan en låg mur och en asfaltplan. Ett välvuxet exemplar hade t.o.m. pressat sig upp genom asfalten.

Johansson (1897) anger denna illaluktande växt från just hamnar. Den fanns då i Ar, Kyllaj, Slite, Visby och Klintehamn. Fram till 1910 hade den vidare noterats från Gnisvård, Västergarn, Snoder i Sproge, Sigleifs i Näs, Burgsvik och Ronehamn (Johansson, 1910). Fortfarande tycks hamnar överväga i lokaluppgifterna.

Fries (1914, 1917, 1920, 1934) uppger gatkrassing från Fårösund, Kappelshamn (jämför årets fynd), Storugns, Roma station, Ljugarn samt Stånga station. Tendensen med uppträdande i hamnar tycks fortfarande stämma även om lokaler längs järnvägarna dyker upp.

Som framgår av ovanstående är arten sedd på en rad växtplatser genom åren, men tycks nu vara ovanligare. I våra förteckningar finns nutida uppgifter från Visby där den växte på Erik XIII:s gränd (Johansson & Larsson, 1986). Ej tidigare publicerade uppgifter om gatkrassing i Visby föreligger från Eugeniagatan 1986 (Bengt Larsson) samt från Hamnstationen c:a 1980 (Bo Göran Johansson). Vidare uppges arten från Norrgårde i Hellvi socken samt från Stånga (Johansson, 1987). Stångalokalen ligger vid Tjängvide (Britt & Sven Snogerup).

## FINSK FINGERÖRT *Potentilla intermedia*

Två nya växtplatser hittades under år 1992. Vid Sandviken i Gammelgarns socken sågs fem exemplar på en relativt torr sandbacke (Eva Ekengren). Vidare noterades den finska fingerörten vid Tängelgårde i Lärbo socken (Bengt Larsson). Med dessa fynd har arten för tillfället fyra kända lokaler på Gotland. Tidigare fynd och artstatus beskrivs hos Petersson (1990).

## KNÖLVIAL *Lathyrus tuberosus*

En ny växtplats anges från en trädgård i sydvästra delen av Klintehamn i Klinte socken (Mattias Iwarsson). Ytterligare en aktuell lokal finns i Katthammarsvik (Johansson 1988).

Intressant är då att konstatera att artens historia på ön väl överensstämmer med de nutida fynden. Den första noteringen gjordes 1877 vid Klintebys i Klinte socken (Johansson 1897). Något senare har knölvialen inkommit med barlast till Katthammarvik i Östergarns socken (Johansson 1910).

### ÄNGSNÄVA *Geranium pratense*

Ängsnävans tredje gotlandslokal har inrapporterats från sydvästra delen av Klintehamn i Klinte socken (Mattias Iwarsson). Den växer här på en allmänning nära nya vägen. Tidigare är arten känd från två närlägen lokaler vid Gammelgarns kyrka (Thulin 1985).

### DANSK KÖRVEL *Anthriscus cerefolium*

Några exemplar växte under försommaren på en sydvänd jordvall vid Vikingaby nära Toftagården i Eskelhems socken (Jörgen Petersson). Vi har nu fyra aktuella växtplatser för arten på Gotland. De övriga finns i Väskinde, Hejde och Sundre (Johansson, 1988).

Historiskt finns uppgifter om denna odlade kryddväxt från Hall, Lummelunda, Visby, Hörne, Ardre, Hablingbo och Grötlingbo (Johansson, 1897); Bäl och Vallstena (Johansson, 1910); Kappelshamn, Klinte, Silte och Hoburgen (Fries, 1917, 1925, 1934). Åtskilliga växtplatser utgjordes av åkrar.

### HÅRIG PALSTERNACKA *Pastinaca sativa* v. *silvestris*

Denna mycket håriga variant av palsternacka anses vara inhemsk eller sedan länge naturaliserad i Sverige (Weimarck, 1963). Under inventeringsveckan på norra Gotland noterades den växande på en vägkant vid Talings i Rute socken (Jörgen Petersson), vid en barack 2,5 km norr om Hellvi kyrka (Gun Ingmansson), vid en vägkant på vägen mot Fleringe, 500 m öster om vägskalet vid Hunnstädeviken, i Lärbro socken (Bengt Larsson).

Tidigare uppgifter finns hos Fries (1917, 1942), som noterade växten från en sandig havsstrand söder om Slite samhälle samt från Lörje och S:t Olofsholm i Hellvi socken.

För några år sedan bekräftades den även från nordöstra stranden av Hideviken i Hellvi socken (George B. Lindberg enl. Stig Högström). Den växer här vid en f.d. smedja söder om stenbrottet.

Hittills har lokalerna en klar koncentration till nordöstra delen av ön. Nya iakttagelser är välkomna från detta område liksom från andra delar av Gotland.



Åkermadd, *Sherardia arvensis*, Sanda, f.d. åker. Foto: Stellan Hedgren, 27 juni 1992.

---

#### ODON *Vaccinium uliginosum*

Det fjärde fyndet på Gotland har inrapporterats från en liten fuktmark några hundra meter väster om Mässingskärr på östra Fårö (Gösta Fåhraeus, Stig Högström). Endast en tuva hittades. Två av de övriga växtplatserna finns i den sedan länge utdikade Elinghems myr, nämligen vid Millum träsk (Lars-Åke Pettersson, 1982) och i Västris träsk (Högström och Fåhraeus, 1983). Den tredje lokalen hittades på en torvholme i en agmyr sydväst om Kalbjärge gård på Fårö (Johansson, 1987).

Denna på fastlandet vanliga växt synes på Gotland vara en verklig raritet. Enligt Hulténs atlas är en lokal känd från Tingstädetrakten (Hultén, 1971). Om denna lokal överensstämmer med ovanstående i Elinghems myr är ej känt.

#### ÅKERMADD *Sherardia arvensis*

Vid Nymans i Fröjel socken upptäcktes en ny lokal för detta sällsynta åkerogräs (Gun Ingmannson). Miljön bestod av en med raps besädd strandåker. I åkerns norra kant fanns rikligt med åkermadd. Ytterligare en ny lokal hittades i Sanda socken ca 1 km

sydost Valbytte. Där fanns den både i en högvuxen och i en krypande form mycket rikligt i en f.d. åker. Åkern visade fortfarande tecken på hög näringshalt (Gun Ingmansson).

Arten uppges av Johansson (1897) förekomma sällsynt på sydvästra delen av ön. Den fanns under 1800-talet rapporterad från Lummelunda, Bro, Visby, Hörsne, Sanda, Väte, Hejde, Klinte, Eksta, Linde, Hemse och Hablingbo.

Aktuella fynduppgifter för åkermadden föreligger från Digrans i Sundre socken (Ingmansson 1984), norr om Tore gård i samma socken (Ingmansson 1990) samt från Bro socken väster om plåtslageriet, 1983 (Stig Högröm, ej tidigare publicerad).

#### GULLÖRT *Amsinckia micrantha*

Denna art påträffades i två exemplar på Havdhems kyrkogård (Wera Johansson). De växte i ett exemplar var på två gravar, som sköts om av klockaren. Också i prästgården fanns en rik ogräsförekomst med samma ursprung, dock utan gullört. Ny art för Gotland.

#### LIMFRÖ *Collomia linearis*

Ny art för Gotland. Detta från Amerika härstammande ogräs växte 1989 vid gården ute på ön Furillen i Rute socken (Lage Sandgren). Beskrivning av arten återfinns i Lid (1985).

#### STOR FROSSÖRT *Scutellaria altissima*

Har sedan några år setts växa på en jordhög i Klintehamn, Klinte socken (Mattias Iwarsson). Noterades under det gångna året även på en soptipp 1 km väster om Tjälder i Boge socken (Jörgen Petersson). En riklig lokal för stor frossört hittades 1991 i ett grustag på Acklundskulle i Stenkumla socken (Bengt Larsson, muntl.).

Fyra lokaler för denna trädgårdsväxt är nu kända på ön. Förutom de ovan nämnda växte arten 1986 nära Färjeleden sydost om Visby (Johansson 1987).

#### PRAKTGULPLISTER *Lamium galeobdolon* ssp. *argentatum*

Denna trädgårdsväxt hade spritt sig i ett skogsbryn c:a 500 m SO Eskelhems kyrka (Elsa Bohus-Jensen). Lokalen ligger nära en trädgård och omfattade 20 kvadratmeter. Arten är ej tidigare uppgiven som spridd på Gotland. Beskrivning av underarten finns hos Mossberg m.fl. (1992).

### TAGGBORRE *Solanum cornutum*

Denna extremt taggiga ruderväxt hittades, för första gången på Gotland, bakom ett höns hus vid Häffride i Lye socken (Rune Karlsson). Fyndet finns publicerat i Gotlands Tidningar den 16/10 1992. Denna nordamerikanska art anses här ha inkommit med hönsfoder. Beskrivning med bild av taggborre finns hos Mossberg m.fl.(1992).

### VIOLKUNGS LJUS *Verbascum phoeniceum*

Denna prydnadsväxt, som ursprungligen härstammar från södra, mellersta och östra Europa, har hittats spridd på två lokaler på ön. 1991 hittades den frösådd med två exemplar i gräs på en skogstomt i nordöstra delen av Stånga samhälle (Bo Göran Johansson m.fl.). Vidare har den noterats växa på en jordhög i Klintehamn, Klinte socken (Mattias Iwarsson).

Beskrivning av arten förekommer hos Mossberg m.fl. (1992).

### VÅRFLENÖRT *Scrophularia vernalis*

Nya växtplatser har hittats på ursprungslokalen vid Kyllaj (se Fries, 1920). Fries uppger arten som växande på gamla murar. Den fanns 1992 just med detta biotopval på en ruin i norra delen av hamnen (Jörgen Petersson). Vidare har vårflenörten noterats på en strandbod söder om Kyllaj samt på en sophög SSV om bebyggelsen (Ingrid Engquist). Tidigare har arten setts växande vid en soptipp i det närliggande Smöjens kalkbrott (Petersson, 1989).

### GULLBORSTE *Aster linosyris*

Denna exklusiva alvarväxt hade sensommaren 1992 en ovanligt riklig blomning. Troligen bidrog den extremt torra och varma försommaren åtföljd av en regnigare eftersommar till gullborstens fina blomning.

En ny växtplats för arten hittades också under året. Den växte på en av traktorer uppkörd alvarmark c:a en km norr om Roffinds i Vamlingbo socken (Lars-Åke Petersson). Detta blir den femte nutida lokalen på Gotland (Petersson, 1990).

---

Vårflenört, *Scrophularia vernalis*. Foto: Stellan Hegren, Smöjen, maj 1989.



## STRIMFIBBLA *Leontodon taraxacoides*

Numera finns denna art endast kvar på enstaka lokaler i Sverige. En riklig växtplats hittades under året c:a 800 m söder om Myre i Mästerby socken (Jörgen Petersson). Själva växtbiotopen utgörs av den norra kanten av en bevattningsdamm.

Uppskattningsvis fanns c:a tusen exemplar på lokalen. Några exemplar växte också på en norr om dammen belägen vändplats.

På Gotland har strimfibblan tidigare noterats från Prästgården i Sanda socken, där den växte mängdvis i en vall samt i en angränsande äng (Johansson, 1897). Hultén (1971) har även en växtplats inprickad i närheten av Visby.

## ÄNGSFIBBLA *Hieracium pratense*

En tredje aktuell lokal för ängsfibbla på Gotland hittades c:a en km söder om Myre i Mästerby socken (Jörgen Petersson). Liksom för ovanstående art bestod växtlokalen av en bevattningsdammskant( OBS! ej samma damm som föregående). Några exemplar av växten fanns i dammens nordöstra hörn.

Ängsfibbla är i senare tid känd från Styrmansberget i Fröjel socken samt från skogsmark två km norr om Svalings i Gothem socken (Johansson & Larsson 1986).

Under 1800-talet finns uppgifter om växten från en åker vid Stenstu i Bro socken, vid kyrkan i Mästerby socken samt från en äng söder om kyrkan i Linde (Johansson, 1897). Under början av 1900-talet noterades arten från Allvede i Hogräns socken, Kaupe och Gustavs i Fröjel socken, Hageby i Etelhem socken samt Burge i Levide socken (Fries, 1917, 1925, 1942). Ängsfibblan är som synes tidigare noterad från två av de nu aktuella socknarna.

## TAGGSALLAT *Lactuca serriola*

Denna växt som snabbt har etablerat sig på fastlandet har här på Gotland hittills bara sex lokaler. Den första växtplatsen hittades vid Färjeleden mellan Terra Nova och Gråbo i Visby (Johansson, 1987). De övriga fynden gjordes under år 1991 och 1992.

1991 växte arten rikligt i ett grustag norr landsvägen öster om Fole bygdegård (Bengt Larsson), här mindre riklig 1992. I samma socken, runt Fole kvarn, upptäcktes ytterligare en rik växtplats 1992 (Bo Hammar). De tre övriga lokalerna är belägna i Klinte socken. En växtplats är en parkeringsplats öster om Klintebys med två stora och flera små exemplar i grus och sand och en andra växtplats ligger längs kanten av ett stenbrott sydost om L. Snögrinde (båda Gun Ingmansson). Den sista växtplatsen bestod av den nyanlagda kringfartsleden SSO om Klintehamn (Mattias Iwarsson).

---

Strimfibbla, *Leontodon nudicaulis*, vid den nyupptäckta lokalen i Mästerby. Foto: Jörgen Petersson, juni 1992.



## LITTERATUR

- Englund B., 1942: Die Pflanzenverteilung auf den Meeresufern von Gotland. *Acta bot. Fenn.* 32.
- Fries E. Th., 1914: Några floristiska notiser från Gotland. *Svensk Bot. Tidskr.* 8.
- Fries E. Th., 1917: Några gotländska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 11.
- Fries E. Th., 1920: Några gotländska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 14.
- Fries E. Th., 1925: Några gotländska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 19.
- Fries E. Th., 1934: Några gotländska växtlokaler. *Bot. Notiser.*
- Fries E. Th., 1942: Några gotländska växtlokaler. *Bot. Notiser.*
- Hultén E., 1971: Atlas över växternas utbredning i Norden. 2: dra uppl. Stockholm.
- Hylander N., 1953: Nordisk kärlväxtflora I. Stockholm.
- Högström S., 1992: Vitag, *Rhynchospora alba*, återfunnen på Gotland efter 100 år. *Rindi.*
- Högström S. & Fåhraeus G., 1983: Nyheter i Gotlands flora 1983. *Rindi.*
- Ingmansson G., 1984: Fältveckan i juli 1984. *Rindi.*
- Ingmansson G., 1990: Exkursionsrapporter. Hoburgen 29 juli. *Rindi.*
- Johansson B. G. & Larsson B., 1984: Luddvårlök i Stånga. *Rindi.*
- Johansson B. G. & Larsson B., 1986: Nyheter i Gotlands flora 1985. *Rindi.*
- Johansson B. G., 1987: Nyheter i Gotlands flora 1986. *Rindi.*
- Johansson B. G., 1988: Nyheter i Gotlands flora 1987. *Rindi.*
- Johansson K., 1897: Hufvuddragen af Gotlands Växttopografi och Växtgeografi. *K.V.A.H.* Bd. 29:1.
- Johansson K., 1910: Nyare bidrag till kännedomen om Gotlands kärlväxtflora. *Bot. Notiser.*
- Krok Th. & Almquist S., 1985: Svensk Flora. Uppsala.
- Larsson B., 1991: Bingeby, ett litet stycke Gotland. *Rindi.*
- Lid J., 1985: Norsk, svensk, finsk Flora. Oslo.
- Lidén M., 1991: Jakten på gotlandsnunneörten. *Rindi.*
- Mossberg B., Stenberg L. & Ericsson S., 1992: Den Nordiska Floran. Turnhout, Belgien.
- Petersson J., 1989: Nyheter i Gotlands flora 1988. *Rindi.*
- Petersson J., 1990: Nyheter i Gotlands flora 1989. *Rindi.*
- Petersson J., 1991: Nyheter i Gotlands flora 1990. *Rindi.*
- Petersson J., 1992: Nyheter i Gotlands flora 1991. *Rindi.*
- Petersson L.-Å., 1982: Floristiska notiser. Odon, *Vaccinium uliginosum*. *Rindi.*
- Qvillberg E. & Sandqvist Y., 1992: Ancestry of *Corydalis gotlandica* (Papaveraceae) based on random amplified polymorphic DNA (RAPD). Stencil. Göteborgs universitet.
- Thulin M., 1985: Ängsnäva och några andra märkliga växter kring Gammelgarns kyrka. *Rindi.*
- Weimarck H., 1963: Skånes flora. Lund.

Jörgen Petersson  
Humlegårdsvägen 18  
621 46 Visby

# Program våren och försommaren 1993

- Sön 13 juni Korsänget i Othem, ett av Gotlands artrikaste, besöks. Tidpunkten är lagom för att möta ängnet när det är som vackrast, i övergången mellan vår och försommar. Exkursionsledare är Jens-Henrik Kloth och vi samlas vid ängets parkering kl. 10.00.
- Sön 27 juni Botvaldevik. Jörgen Petersson och Gun Ingmansson visar de vackra strandängarna norr om Botvaldevik i Gothem. Vi hoppas få se bl.a. ängsgentiana plus mycket orkidéer. Samling vid Botvaldeviks fiskeläge kl. 10.00.
- Sön 25 juli Sandviken. Vi besöker en av Gotlands bästa badstränder, en strand som också har en rik och vacker sandflora, där vi tidigare observerat så specialiserade arter som alvarkösa och stjälnöksvamp. En exkursion som inte bjuder på strapatser utan förhoppningsvis blir en trevlig utflykt i skönt väder i ett vackert kustavsnitt. Vi samlas vid Sandvikens parkeringsplats kl 10.00. Bengt Larsson och Bo Göran Johansson leder exkursionen.
- Sön 22 aug Vi besöker Näsudden för att vandra på de vackra strandängarna. Karakteristiska sensommararter är strandnål och många olika mållor. Vi gör också en titt på den rika gullborstelokalen. Samling vid det stora vindkraftverkets parkeringsplats kl 10.00 Gun Ingmansson och Ingrid Engquist är exkursionsledare.
- Sön 19 sep Kryptogamexkursion i gotländska ängesmarker. Vi inleder med att besöka Ekebysänget i Stenkyrka och hoppas få se vedväxande lavar och svampar, gärna också några ätbara svampar. Elsa Bohus Jensen och Lars-Åke Pettersson leder exkursionen. Samling vid Stenkyrka kyrka kl. 10.00
- Tor 14 okt Medlemmarnas bildkväll. Alla är välkomna att ta med egna bilder. Plats: Gotlands Naturmuseum, biblioteket, ingång från Hästgatan 1, kl. 19.00.

# Innehåll

- 3      Larsson Bengt (red.): Gustaf Larssons dikter
- 13     Föreningsmeddelanden   Avslutande inventeringar i Projekt Gotlands Flora
- 14     Petersson Jörgen: Nyheter i Gotlands flora 1992
- 27     Program våren och försommaren 1993.
- 28     Innehåll.

## Öppet hus på Naturmuseet

Under 1993 kommer vi som vanligt att ha öppet hus på Gotlands naturmuseum under torsdagskvällarna från kl. 19. Vi träffas i Naturmuseets bibliotek, Hästgatan 1, en trappa upp.

Alla är välkomna för att träffa och prata med personer som är intresserade av Gotlands Flora.

Vi börjar hålla öppet den 6 maj och fortsätter sedan var torsdag fram till och med den 2 september.